

Els conflictes bèl·lics creen disfuncions psíquiques i físiques

La neurosi de la guerra

Els exèrcits moderns tenen psiquiatres que intenten minimitzar els efectes psicològics dels conflictes bèl·lics. Els civils, però, també s'hi veuen afectats.

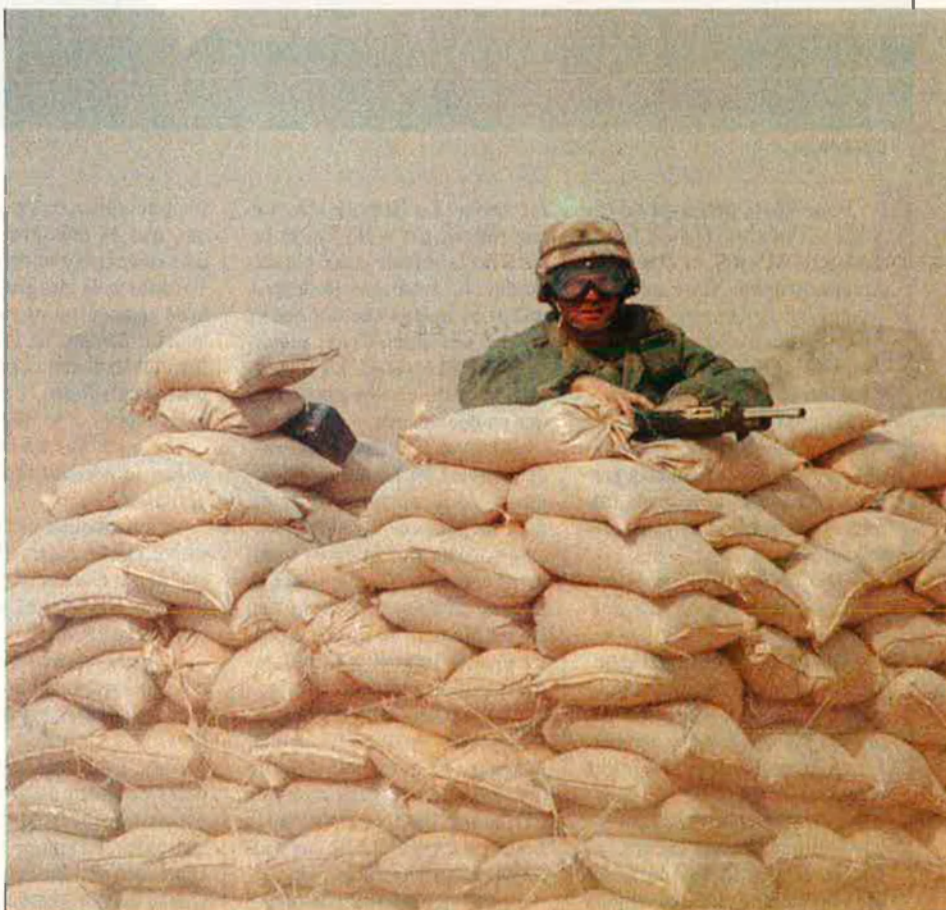
Guerra del Líban. Un home puja, ja en marxa, a un camió de milicians libanesos. Mentre l'hi pugen, l'anella de seguretat de la bomba de mà se li desprèn, sense que ningú no se n'adoni. Un segon després, l'explosió provoca cinc morts i deu ferits. Entre aquests darrers, es troba M. A., un milicià de 27 anys. En el període posterior a aquest accident, M.A. pateix estrès, seguit d'insomni i eufòria paradoxal. Uns mesos més tard, té urticària psoriasi, a més de cefàlees i irritacions.

M. A. és una més de les persones que han patit els efectes de situacions de perill o de sentir la mort a tocar. M. A. no havia viscut només aquesta situació. També havia sofert amenaces, havia presenciat afusellaments, havia contemplat bombardejos a deu metres de distància, havia estat detingut i torturat. És lògic que tots aquests fets deixen marques psíquiques i físiques. Però no cal arribar a aquests extrems per patir la "neurosi de la guerra". Molts soldats causen baixa perquè la seva ment no suporta la tensió, que també afecta molts civils de les zones conflictives.

Els problemes psicològics han estat menys valorats durant molt de temps. No sempre apareixen de seguida i, per això, pot costar d'establir la relació causa-efecte. Però en els darrers vint anys s'han realitzat diversos estudis que han provocat una major atenció dels exèrcits al tema psicològic. La psiquiatria militar, una disciplina força ignorada, va guanyant protagonisme.

Curiosament, el terme "neurosi traumàtica" va aparèixer per designar els trastorns que patien les víctimes dels accidents de ferrocarril. La paraula "trauma", d'origen grec, designava fins aleshores només danys físics. Però va entrar a formar part del vocabulari psiquiàtric.

La neurosi traumàtica només apareix quan hi ha un perill efectiu i immediat,

L'estat de tensió i les dures condicions de vida poden causar en la guerra danys psicològics que solen

encara que el pateixi una altra persona i no un mateix. Les primeres descripcions es remunten als segles XVII i XVIII, si bé, en textos de l'antiguitat i de l'edat mitjana, hi havia algunes referències a símptomes que hi podrien estar relacionats. L'evidència dels problemes psíquics prové dels exèrcits de Napoleó. Els seus metges van descriure detalladament casos indubtables d'aquests problemes.

El 1863, un metge anomenat Legouest, remarcava com militars que havien assistit a batalles sagnants sense ser ferits, patien, un temps després deliris referits al

perill que havien passat i, en ocasions, demència. Un gran nombre de casos es va produir després de la campanya d'Orient.

El mateix segle, als Estats Units, durant la Guerra de Secessió, es van produir casos de nostàlgia, entre els quals hi havia símptomes de neurosi traumàtica en forma aguda.

FREUD AL FRONT

Diverses causes han contribuït a un augment dels casos registrats. D'una ban-

da, el progrés de la psiquiatria. De l'altra, la proliferació de conflictes. I la tercera, la sofisticació de l'armament i l'agudització de la cruesa i de la tensió de la batalla. Per això, partir de 1906, les mesures disciplinàries per acabar amb aquests problemes deixaven pas a la psicoteràpia i a les mesures mèdiques. Freud s'obria pas al front. Un metge treia una nova denominació: "hipnosi de les batalles". Però parlar de problemes psicològics entre soldats i sobretot entre comandaments semblava, perillós i molts casos s'amagaven.

estuporosa i ha de ser evacuat.

El 1973, en els primers dies de la guerra del Kipur, el 60% dels evacuats israelians no tenien cap ferida física. Cap d'aquests no va tornar a la seva unitat. En canvi, sis anys abans, a la guerra dels Sis dies, els evacuats per aquesta causa només havien estat el 10%. L'estat major n'analitzà les causes i considerà que hi havia hagut relaxament de la disciplina, menys preparació, factor sorpresa, bombardejos continuats i fi del mite que feia d'Israel, invencible.

A partir d'aleshores, Israel —com avui

agitació, de cada cinc casos tres o quatre es recuperen sense intervenció psiquiàtica, només amb una assistència correcta.

Si bé, com hem dit abans, la neurosi pot afectar qualsevol individu, els soldats d'élite solen ser els que menys la pateixen. A la guerra de les Falkland —o Malvines—, només un 2% dels britànics hospitalitzats ho foren per problemes psíquics, ja que en el conflicte van intervenir forces d'élite. D'altra banda, el personal auxiliar —infermers, transportistes, personal de suport— solen patir més problemes psíquics que els altres combatents. La selecció rigorosa, l'entrenament, la responsabilitat i les accions ràpides de paracaigudistes o aviadors, els fan menys vulnerables als problemes psicològics.

A més, els soldats que tenen la possibilitat d'intervenir-hi poden expulsar, d'aquesta forma, la tensió. A la recent guerra del Golf, es constata que, propera la data límit assenyalada per l'ONU, els soldats tenien ganes que acabés, d'una manera o altra, i estaven tensos. La no intervenció d'Israel també produïa impotència en alguns ciutadans que preferien l'actuació militar al tancament i al refugi.

ELS EFECTES SOBRE ELS CIVILS

En els civils, la guerra pot tenir diversos efectes. Manuel Raya, dels serveis informatius de TV3, que va estar a Jerusalem, explica que "al principi hi havia molts nervis, perquè la situació era desconeguda. Però Jerusalem estava més relaxat que Tel-Aviv. Després dels primers dies, en veure que no s'utilitzaven armes químiques, la gent estava més tranquil·la. Fins i tot a Tel-Aviv hi havia nerviosisme, però no crispació, ni histèria. Els darrers dies hi havia gent que no es posava la màscara osi ho feia, era com un ritu. Per als nens, semblava com un joc". Els israelians no van viure bombardejos continuats, sinó atacs de míssils, amb 4 minuts de diferència entre l'alarma i l'explosió. Això evitava situacions de tensió mantinguda. Però tot i així, diversos centres psiquiàtrics estaven de guàrdia 24 hores al dia, per atendre els ciutadans que ho necessitessin.

Miquel Moreno, també de TV3, va estar durant 55 dies a Dahrán, abans de la guerra i els primers dies de combat. Explica que la tensió dels periodistes "provenia més de les dificultats de realitzar la feina que de la guerra en si. Hi havia molta censura militar i nosaltres havíem

considerar-se "secundaris".

ARXIU

Durant la segona Guerra Mundial, centenars de milers de soldats americans foren retirats per problemes psíquics —900.000 entre 1941 i 1945—. Això significa un terç de les retirades totals per ferides o malalties. Un milió de joves havien estat exclosos prèviament per la seva fragilitat psíquica. Mentre, s'observava que la neurosi podia atacar fins i tot les persones aparentment més equilibrades. Un coronel francès, heroi en diversos conflictes, va prendre un comandament a Algèria. En un atac al quarter general, dos homes cauen al seu costat. Ell pateix immobilitat

tots els exèrcits occidentals— presta atenció a l'assistència psicològica. Molts segueixen els consells del psiquiatre americà Salmon: no evacuar els malalts, tret de casos excepcionals; mantenir-los vora la seva unitat o, si no és possible, situar-los en un lloc segur a prop del front; explicar-los que han patit una situació normal en el combat. Amb aquest sistema, l'exèrcit israelià recuperava, el 1982 el 60% dels traumatitzats en menys de 72 hores.

Avui es creu que, tret de casos excepcionals, amb deliri, al·lucinació i gran

Els civils sempre acaben patint les conseqüències dels conflictes.

AFRIJU

de recollir informacions per a les diverses cròniques. La por al bombardeig sempre hi existia, però ens afectava més treballar en condicions dolentes".

Els efectes sobre els civils poden ser semblants als que pateixen els militars. La tesi doctoral del francès Jean Assaf, feta el 1989, sobre les neurosis de guerra al Líban, revela, que de 510 civils i 50 militars, un 31% patia una neurosi traumàtica completa i un 37% una neurosi incompleta sense alteracions de personalitat. El tractament d'aquests malats s'ha realitzat tan amb fàrmacs com amb sessions de psicoteràpia.

Quan el conflicte està lluny, les conseqüències són diferents. Dario De Martis, de la Universitat de Pavia -Itàlia- assenyala que molts pacients dels sanatoris evidenciaven una certa millora. Sembla que l'escenari de la guerra -i encara més, servida per televisió- actua com abocador on llançar els nostres conflictes interns. L'angoixa sense motiu aparent troba aquí unes raons per existir. El psicoanalista Glauco Carloni ho compara a la gent poruga que mira pel·lícules de por o als melancòlics que busquen films sobre drames sentimentals.

Alguns conflictes marquen de manera clara els que hi han intervingut. Molts

veterans del Vietnam van ser hospitalitzats un cop començat el conflicte al Golf perquè revivien les circumstàncies patides anys abans. Molts veterans del Vietnam van patir greus problemes psicològics, però amb manifestacions tardanes. Podien passar fins i tot quinze anys fins que es manifestessin els símptomes. L'any 1979, l'associació de veterans va dir que almenys un 30% dels ex-combatents havia rebut tractament psiquiàtric. La guerra del Golf, però, ha estat molt diferent, amb combats terrestres gairebé inexistents. El resultat i la rebuda que tenen els soldats americans també és ben diferent de la que van tenir els del Vietnam.

Al Golf, la censura no ha permès saber el nombre de baixes per problemes psíquics. Un psiquiatre americà va reconèixer que n'hi havia hagut, però que no en tenia les xifres. El mateix psiquiatre explicava la diferència entre l'estrès previ al combat -soldats que no resistien més la situació d'estar a punt i no intervenir- i la que seguia a l'enfrontament -individus que pels bombardejos o pels atacs passaven a ser inefectius-.

La situació d'estrès, però, no provoca només problemes psicològics. Des de fa uns tres anys, es té la certesa que l'estrès

influeix negativament sobre el sistema immunitari. Les defenses de l'organisme disminueixen. Les cèl·lules NK, que maten les cèl·lules canceroses, arriben a nivells mínims en situacions d'estrès, com ara els dies previs a un examen difícil a la universitat. En situacions continuades de tensió, com les que patia la població a la zona del conflicte, aquests efectes poden ser més persistents. Això afegeix desordres físics als problemes psíquics derivats de la situació bèl·lica.

Presoners de camps de concentració o mariners que transportaven municions durant la segona guerra van mostrar irritabilitat, insomni, pèrdua de vitalitat o altres problemes. Els exèrcits moderns tenen psiquiatres que intenten reduir-los al mínim. I la ràdio israeliana difonia consells de psicòlegs per als civils. Però de vegades la situació pot ser excessiva. En un article publicat a la revista Neuro-Psy, el doctor Louis Cron definia així la situació posterior a un bombardeig: "Els supervivents surten de les runes, com baus, estupefactes sense iniciativa o muts, en un èxode centrífig que els allunya de la catàstrofe, com una processó de fantasmes".

Xavier Duran